

DOI 10.31392/NPU-nc.series 15.2021.2(130).06
УДК 796.323.2

Балацька Л.В.
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
Головачук В.В.
викладач
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІСТОРИЧНИХ ЕТАПІВ БАСКЕТБОЛУ В УКРАЇНІ

Мета роботи: проаналізувати етапи історичного розвитку баскетболу від періоду першої згадки на території України до теперішнього часу. Для вирішення поставлених в роботі завдань використовувалися такі **методи дослідження:** теоретичний аналіз і узагальнення даних науково-методичної літератури; історичний та логічний методи.

Результати. Виокремлено шість історичних етапів. Перший етап розвитку баскетболу в Україні (1891-1918рр.) – зародження, перша поява баскетболу на території країни; II етап становлення – 1918-1941рр. – друга хвиля впровадження баскетболу в Україні; III етап – розвиток та стабільність (1944-1960рр.); IV етап – олімпійських висот (1961-1975рр.); період V (1976-1990рр.) – розквіт, визнання у світі, українці представлені в збірних командах СРСР. Чоловічі колективи серед кращих на чемпіонатах СРСР. VI історичний період (період незалежності України з 1991р. до 2019 р.) – баскетбол в період незалежності, організація перших вітчизняних та професійних чемпіонатів.

Висновки. За роки розвитку баскетбол переживав злети та падіння, проте тепер спостерігаємо за Чемпіонатами України, що зросли не тільки кількісно але і якісно. На достатньо високому рівні технічне обслуговування змагань, однак зберігається проблема ігрових майданчиків, залів – це є актуальним питанням для ФБУ, що дає велику надію на перспективи розвитку баскетболу в нашій країні.

Ключові слова: історичні етапи, баскетбол, чемпіонати, розвиток.

Балацкая Л.В., Головачук В.В. Особенности развития исторических этапов баскетбола в Украине.

Цель работы: проанализировать этапы исторического развития баскетбола от периода первого упоминания на территории Украины до настоящего времени. Для решения поставленных в работе задач использовались следующие **методы исследования:** теоретический анализ и обобщение данных научно-методической литературы; исторический и логический методы.

Результаты. Выделены шесть исторических этапов. Первый этап развития баскетбола в Украине (1891-1918рр.)- зарождения, первое появление баскетбола на территории страны; II этап становления – 1918-1941рр. - вторая волна внедрения баскетбола в Украине; III этап - развития и стабильности (1944-1960рр.); IV этап - олимпийских высот (1961-1975рр.); период V (1976-1990рр.)- расцвет, признание в мире, украинцы представлены в сборных командах СССР. Мужские коллективы лучшие на чемпионатах СССР. VI период (Независимость Украины с 1991г. до 2019 г.)-баскетбол в период Независимости, организация первых отечественных чемпионатов, в том числе и профессиональных.

Выводы. За годы развития баскетбол переживал взлеты и падения, но теперь наблюдаем за чемпионата Украины выросли не только количественно но и качественно. На достаточно высоком уровне техническое обслуживание соревнований, однако сохраняется проблема игровых площадок, залов - это актуальным вопросом для ФБУ, что дает большую надежду на перспективы развития баскетбола в нашей стране.

Ключевые слова: исторические этапы, баскетбол, чемпионаты, развитие.

Balatska L., Holovachuk V. Peculiarities of the development of historical stages of basketball in Ukraine

Goal of research: to analyze the stages of historical development of basketball from the period of the first mention on the territory of Ukraine until the present. To solve the tasks set in the work, the following **research methods** were used: theoretical analysis and generalization of data of scientific methodological literature; historical and logical methods.

Research findings. Six historical stages are singled out. The first stage of basketball development in Ukraine (1891-1918) - the period of its origin, the first appearance of basketball within the country; The II-nd stage of formation - 1918-1941 - the second wave of the introduction of basketball in Ukraine; the III-d Stage - the period of development and stability (1944-1960); The IV-th historical stage - the period of Olympic heights (1961-1975); the V-th period (1976-1990) - flourishing, recognition in the world, Ukrainians are represented in the national teams of the USSR. Men's teams are among the best at the USSR championships. VI-th historical stage (period of independence of Ukraine from 1991 to 2019) - the development of basketball during the independence of Ukraine, the organization of the first domestic championships, including professional.

Conclusions. Over the years towards the development, basketball has experienced ups and downs, however now we are watching the Championships of Ukraine, which have grown not only quantitatively but also qualitatively. Technical maintenance of competitions is at a high enough level, however the problem of playgrounds, halls remains - it is an actual issue for FBU that gives the big expectation for prospects of development of basketball in our country.

Key words: historical stages, basketball, championships, development.

Постановка проблеми. На території України баскетбол з'явився майже одночасно у всіх регіонах в перші роки ХХ

ст. Відомо, ще до першої світової війни виділялись земельні ділянки під стадіони та спортивні майданчики [2,3].

За даними, саме на Західній Україні фізична культура і спорт розвивалась інтенсивніше, тому перші офіційні ігри з кошиківки, відбулися ще в 1908р. під тодішнім правлінням Австро-Угорщини [2,4].

Виклад основного матеріалу дослідження. Перші відомості про баскетбол з'являються на початку ХХ ст. і належать відомим пропагандистам фізичної культури та спорту в Російській імперії – А. Скотару, П.Бошкіну, Г.Диперону. Припускають, що перші елементи гри застосовувались на уроках, але точних даних не існує. В Одесі у 1910 р був розіграний кубок товариства «Маяк», де прийняло участь шість команд з баскетболу, це було поштовхом для інших товариств продовжувати традиції. Згодом баскетбол почав з'являтися у Білорусії, Закавказзі, Далекому Сході [10].

II етап, що припадає на 1918-1941рр. виокремлюється становленням баскетболу регіонах України, троте не у всіх. В Одесі, комісією керівників навчальних шкільних закладів проведено свято фізичних вправ та ігор на свіжому повітрі, згодом до свята долучено проведення змагань з легкої атлетики, тенісу, баскетболу, гімнастики [13].

Активно баскетбол розвивається з 1920р., одна з причин – введення його, як окремих предмет в фізкультурні навчальні заклади. Культивувався баскетбол у гуртках, що об'єднували робітників фабрик, заводів, підприємств. До програми спортивних змагань тодішнього товариства «Всеобуч», крім легкої атлетики, гімнастики, футболу входив і баскетбол.

Як стверджують архівні дані, перший офіційний матч з баскетболу був зіграний 1923р. між командою інтернату Червоного Христа та трудової школи [2,4].

Після уніфікації правил, що були опубліковані у «Віснику фізичної культури» 1923р., розпочалось стрімке поширення по території України [7]. Інші історики говорять про іншу дату стрімкого поширення гри , з 1925р. коли Всеукраїнський спортивно-технічний комітет затвердив нові правила гри, і саме тоді в Одесі проведені змагання, де взяли участь шість чоловічих та дві жіночі команди. Перемогу святкували одесити і представляли Україну на Всесоюзній Спартакіаді 1928р.[2,3].

III-ій етап, що припадає на 1944-1960рр. були важкими роками для баскетболу. Радянський Союз в 1948р. не відреагував на запрошення МОКУ та не надіслав на Олімпіаду в Лондон учасників, пояснюючи це тим, що вони не були підготовлені [5]. Не дивлячись на складний повоєнний період кількість баскетболістів зростає майже на 50% [8].

Саме в роки розвитку маємо перший міжнародний досвід, де чоловіча збірна СРСР в 1947р. на Чемпіонаті Європи в Празі посіла перше місце. Роки роботи В.О. Шаблінського та М.О. Єгорова виводять баскетбол на якісно новий рівень. Помітна різка зміна поколінь, відбувається значне омолодження провідних команд.

Олімпійський баскетбольний етап для України розпочався з 1952р., українки в складі збірної СРСР прийняли участь у іграх XV Олімпіади в Гельсінкі (Фінляндія). На кожних Олімпійських іграх з 1952р. по 1990-ті 25% складу команди СРСР входили українські спортсмени [14].

Етап олімпійських висот припадає на 1961-1975рр. Велика увага з боку керівництва держави на проблеми фізичної культури і спорту позитивно впливала в першу чергу на професійні клуби: гравцям виплачували заробітну плату, покращувалась матеріальна база.

Починаючи з 1960р. команда колишнього Союзу була постійним учасником Олімпійських ігор.

Після розпаду Союзу велась робота по створенню окремої федерації баскетболу України, однак відсутність валютних коштів на сплату членських внесків гальмував створення [5]. Пізніше повернулись до цього питання у 1991р. коли «Спортивна газета» опублікувала новину про установчу конференцію ФБУ, де президентом вибрано – Бориса Корбана. [16].

В Дніпрі 1992 р., відбулася позачергова сесія ФБУ, внесені зміни до Статуту та обрано нового президента, – М.К. Осипова. Офіційною датою створення ФБУ вважають – 28 лютого 1992р. влітку , 10 липня ФІБА визнала ФБУ своїм новим членом.

Розпочався новий етап розвитку баскетболу в країні з першого Чемпіонату 1992 року, прийняло участь 8 чоловічих та 7 жіночих команд. Наступний сезон 1992-1993рр. нараховував 36 чоловічих та 18 жіночих колективів, така кількість і наступних III-го і IV-го чемпіонатів [5].

Відчувались кадрові проблеми, відсутність тренерів, помітна слабка підготовка гравців та техніко-тактична підготовка команд, фінансові проблеми призводили того, що не платилась заробітна плата, виїзди за кордон стали проблемою, не приймали іноземців. Важкі часи перебудови тривали декілька років. Ситуація почала налагоджуватися з появою а змаганнях закладів вищої освіти (ЗВО), саме тоді утворилася Студентська Ліга, почали з'являтися іноземці [11,14].

Четвертий Чемпіонат проведений з рекордною кількістю команд: 38 чоловічих, жіночих – 22 вищої і 22 першої ліги. Вже починаючи з п'ятого Чемпіонату змагання у жінок розділялися на дві окремі ліги– вища і перша ліга. В чоловічому чемпіонаті утворились вища, перша і друга ліга. Баскетбол набирав обертів, налагоджувалась робота суддівської колегії, розроблено всеукраїнську спортивну кваліфікацію, видаються методичні посібники.

Помітні кадрові резерви знову на сезон 1997-1998рр., стрімко падає жіночий чемпіонат – 9 команд. Кращі спортсменки виїжджають за кордон, погіршилось фінансування клубів, зникли спонсори, виникають проблеми з кадрами, кількість баскетболістів зменшалась на 37%. Деякі області не брали участь у жодних заходах з 1993р. Відсутність спортивних майданчиків і залів істотно впливає на розвиток в регіонах, баскетбол потребує значного удосконалення [5].

За часи становлення України баскетбол зазнав як злетів так і падінь, робота тривала і збільшувались міста, де баскетбол набував популярності. Федерація працювала над постійними питаннями про підвищення техніко- тактичного рівня баскетбольних команд, тоді виникла ідея створення Всеукраїнської Юнацької Баскетбольної Ліги (ВЮБЛ). Розпочалась історія з 2002р., і вже в першому Чемпіонаті взяло участь 27 команд [1,6].

ФБУ чітко організовує та планує роботу своїх осередків, після обрання нового президента – З. М. Хромаєва, збільшилась кількість представників в федерації. Кількість колективів у чемпіонатах України зростає, помітна якісніша гра учасників, адже постійні семінари для тренерів дають відповідний результат.

За ініціативи федерації 2006-2007рр. створюється Студентська Ліга, 2005р. – Аматорська Ліга. Популярність ліги одразу засвідчує факт, що в I Чемпіонаті взяло участь 75 колективів.

Наступною формою популяризації баскетболу серед населення України стало створення Української Баскетбольної Ліги (УБЛ) 2008р., президентом Ліги – М.Ю. Броцький. УБЛ спільно з ФБУ організує заходи серед дітей, підлітків, гравців вищої спортивної майстерності. Об'єднавши 22 професійні команди УБЛ реалізує декілька нових проєктів: «Матч зірок УБЛ», «Фінал чотирьох УБЛ». Популярність Ліги зростала і вже в 19-ому Чемпіонаті України, сезон 2009-2010рр. представлено 338 команд, що беруть участь у вищій, першій, другій лігах. Впродовж чотирьох років, з 2007 по 2011рр., задля підвищення рівня майстерності підготовки тренерів, ФБУ проводить 23 семінари, в яких взяло участь 1216 осіб [5].

Зростає позитивна статистика розпочатого будівництва спортивних залів з обранням нового президента 2015р. – Михайла Броцького. Долучено низку партнерів та спонсорів, що вирішують фінансові проблеми як федерації так і команд-учасників. У серпні 2015р. федерація уклала угоду з МінМолодьСпорту, про допомогу в отриманні фінансування на організацію та проведення змагань, удосконалювалось питання законодавчої діяльності, підвищення заробітної плати тренерам-викладачам ДЮСШ. Приділена увага 25 регіональним осередкам, сприяють пошуку вирішення спонсорської допомоги для обласних федерацій, де в результаті прийнято рішення перераховувати 50% внесків за ліцензії гравців до областей [5,11].

Під постійним контролем не лише робота ДЮСШ, а й спеціалізованих шкіл, не припиняють проводити семінари, збори, наради. Велика увага приділена відродженню жіночого чемпіонату, що сильно зазнав кризи через нестачу фінансування.

Окремим етапом популяризації баскетболу є – розвиток вуличного баскетболу 3*3. Створення окремої федерації у 2006р., спочатку під назвою «Федерація вуличного баскетболу», пізніше – "Федерація баскетболу 3х3 України" або "ФБУ3х3" у 2013р. зробили популярність настільки великою, що в рік проводились до 200 турнірів [1,6,8].

У баскетболі 3*3 досягнуті великі успіхи жіночої збірної – срібло Європейських ігор, 2016 р. – срібло Чемпіонату світу у Китаї, за що отримала нагороду «Команда року», 2017р. – бронзу чемпіонату світу в Німеччині. 2018р. – бронза Чемпіонату Світу.

Чоловічий колектив збірної України з баскетболу 3*3 показує неймовірні переможні результати: 2017р.– бронза Чемпіонату Європи, зокрема, чоловіча збірна команда є багаторазовим учасником чемпіонату світу та Кубка європейських чемпіонів. Наразі Україна посідає 8 місце в світі у загальній класифікації та 5 місце в Європі. Лідирують Росія, Китай та Монголія.

Серед чоловіків Україна посідає 12 місце у світі та 7 в Європі. Серед жінок - 8 в світі та 5 в Європі [8].

Висновки. Чемпіонати України зросли не тільки кількісно але і якісно. Помітне зростання технічного обслуговування змагань, однак є проблема у кількості місць проведення змагань у регіонах. Реконструкція залів, будівництво нових – тепер завдання ФБУ. Суттєвим недоліком в регіонах є відсутність Палаців спорту в яких можна проводити ігри на сучасному європейському рівні. Однак це питання не залишається без уваги федерації. Президентом М.Броцьким прийнято рішення щодо будівництва багатофункціональних Палаців Спорту у різних регіонах України, що дає велику надію перспективи розвитку цієї олімпійської дисципліни.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження будуть спрямовані на вивчення становлення та розвитку баскетболу на Буковині під час радянської доби до нашого часу.

Література

1. Балацька Л. В., Головачук В. В., Григоришина Т. Б. (2019). Аналіз напрямків роботи розвитку міжнародної діяльності ФІБА. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. № 31. С. 8- 14.
2. Вацеба О.М. (2003). Історія фізичної культури та спорту в тематиці дисертаційних досліджень: Показчик автореф. дис. з історії фізичної культури та спорту (1950-2002рр.). Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 120 с.
3. Вацеба О.М. (1997). Розвиток ігрових видів спорту в українських спортивних товариств Галичини ХХ ст. Сучасні проблеми розвитку теорії і методики спортивних і рухливих ігор. Тези II Всеукраїнської науково-практичної конференції.
4. Вацеба О.М. Український спортивний бібліографічний показник книжкових видань з фізичної культури та спорту в Україні (1921-1941рр.). Львів. ЛНУ ім. І.Франка. 2002
5. Волошин А., Сушко Р. Баскетбол України: Монографія. К.: 2019.С 500.
6. Всесвітня федерація баскетболу. Офіційний сайт. Код доступу: <http://www.fiba.com/>
7. Мозола Р. (1991) З історії українського баскетболу (до 100-річчя виникнення гри). Нація і спорт : матеріали міжнар. наук. конф., присвяч. 80-річчю СТ „Україна”. Львів, С. 38–43.
8. Мещерягин И.А. развитие техники и тактики игры в баскетбол в СССР: автореферат дис.на соиск. канд. педагог.нау Л.: ГДОИФК им. П.Ф.Лесгафта. 1951. 20с.
9. Отчет президента федерации баскетбола Украине о работе ФБУ за 2007-2011 г.г. 2011 <https://basket.com.ua/news/3831.htm>
10. Поплавський Л.Ю. Баскетбол. Підручник.К.: Олімпійська література. 2004. С. 22
11. Сушко Р. (2016). Глобалізація в сучасному світі та її вплив на спорт вищих досягнень. Спортивний вісник Придніпров'я . Дніпро: ДДІФКіС, №2. С. 140-146.
12. Сушко Р.О. (2016). Порівняльний аналіз міграції спортсменів (на прикладі олімпійських баскетбольних турнірів 1988-2016 рр.). Матер. I всеукр. з міжнар. уч. наук.-практ. інтер.- конф. [Електронний ресурс] Дніпро : ДДІФКіС, С. 50-53. Доступ за посиланням: <http://infz.dp.ua/misc-documents/conf-2016-01-basketball.pdf>
13. Сушко Р.О., А.П. Волошин Жіночий баскетбол України. К. МП Леся 2012
14. Україна зберігає місце в топ-10 світового рейтингу з баскетболу 3х3 <https://fbu.ua/news/24-serpnya-na-hreshchatiku-vidbudetsya-final-chempionatu-ukrayini-z-basketbolu-3h3>

15. Федоренко І.Н. Золоті сторінки олімпійського спорту України. К. Олімпійська література. 2000
16. Хромаєв З.М., Волошин А.П. Баскетбол незалежної України. К.:МП Леся, 2006. С.182

References:

1. Balatska L. V., Holovachuk V. V., Hryhoryshyna T. B. (2019). Analiz napriamkiv roboty rozvytku mizhnarodnoi diialnosti FIBA. Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Serii: Fizychna kultura. № 31. S.8- 14.
2. Vateba O.M. (2003). Istoriia fizychnoi kultury ta sportu v tematytsi dysertatsiinykh doslidzhen: Pokazhchyk avtoref.dys. z istorii fizychnoi kultury ta sportu (1950-2002rr.). Lviv: LNU im. I.Franka, S.120
3. Vateba O.M. (1997). Rozvytok ihrovyykh vydiv sportu v ukrainskykh sportyvnykh tovarystv Halychyny KhKh st. Suchasni problemy rozvytku teorii i metodyky sportyvnykh i rukhlyvykh ihor. Tezy II Vseukrainskoi naukovy-praktychnoi konferentsii.
4. Vateba O.M. Ukrainskyi sportyvnyi bibliografichni pokazhchyk knyzhkovykh vydan z fizychnoi kultury ta sportu v Ukraini (1921-1941pp.). Lviv. LNU im. I.Franka. 2002
5. Voloshyn A., Sushko R. Basketbol Ukrainy: Monohrafiia. K.: 2019.S.500.
6. Vsesvitnia federatsiia basketbolu. Ofitsiinyi sait. Kod dostupu: <http://www.fiba.com/>
7. Mozola R. (1991). Z istorii ukrainskoho basketbolu (do 100-richchia vynyknennia hry). Natsiia i sport : materialy mizhnar. nauk. konf., prysviach. 80-richchiu ST „Ukraina”. Lviv, S.38–43.
8. Meshcheriakhin Y.A. razvytye tekhniky y taktiky yhry v basketbol v SSSR: avtoreferat dys.na soysk. kand. pedahoh.nau L.: HDOYFK ym. P.F.Leshafta. 1951. 20s.
9. Otchet prezidenta federatsyy basketbola Ukraine o rabote FBU za 2007-2011pp. 2011 <https://basket.com.ua/news/3831.htm>
10. Poplavskiy L.I. Basketbol. Pidruchnyk.K.: Olimpiiska literatura. 2004. S.22
11. Sushko R. (2016). Hlobalizatsiia v suchasnomu sviti ta yii vplyv na sport vyshchykh dosiahnen. Sportyvnyi visnyk Prydniprovia . Dnipro: DDIFKiS, №2. S.140-146.
12. Sushko R.O. (2016). Porivnialnyi analiz mihratsii sportsmeniv (na prykladi olimpiiskykh basketbolnykh turniriv 1988-2016 pp.). Mater. I vseukr. z mizhnar. uch. nauk.-prakt. inter.- konf. [Elektronnyi resurs] Dnipro : DDIFKiS, S.50-53. Dostup za posylanniam: <http://infiz.dp.ua/misc-documents/conf-2016-01-basketball.pdf>
13. Sushko R.O., A.P. Voloshyn. Zhinochyi basketbol Ukrainy. K. MP Lesia 2012
14. Ukraina zberihaiie mistse v top-10 svitovoho reitynhu z basketbolu 3x3 <https://fbu.ua/news/24-serpnya-na-hreshchatiku-vidbudetsya-final-chempionatu-ukrayini-z-basketbolu-3h3>
15. Fedorenko I.N. Zoloti storinky olimpiiskoho sportu Ukrainy. K. Olimpiiska literatura. 2000
16. Khromaiev Z.M., Voloshyn A.P. Basketbol nezaleznoi Ukrainy. K.:MP Lesia, 2006. S.182

DOI 10.31392/NPU-nc.series 15.2021.2(130).07

УДК: 378:37.013:615.825

Бєлікова Н.О.

**доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії фізичного виховання та рекреації
Ульяницька Н.Я.**

**кандидат біологічних наук, доцент кафедри фізичної терапії та ерготерапії
Індика С.Я.**

**кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
доцент, завідувач кафедри фітнесу та циклічних видів спорту
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк**

КЛІНІЧНА ПРАКТИКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЕРГОТЕРАПІЇ

Наявність сформованої професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії забезпечує їх орієнтацію у світі професії, професійному співтоваристві та дозволяє більш повно реалізувати особистісний потенціал у мультидисциплінарній команді. У становленні професійної ідентичності виокремлено три основні етапи: первинний вибір; підтвердження чи спростування первинного вибору; реалізація первинного вибору в діяльності. Розкрито особливості ранньої професіоналізації студентів у процесі проходження клінічної практики. Серед принципів розвитку професійної ідентифікації майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у процесі проходження клінічних практик виокремлено принцип рефлексивності та принцип формування ціннісного ставлення до професійної діяльності. Професійна ідентифікація і становлення особистісної ідентичності полягає в єдності трьох процесів: прийняття студентом себе як майбутнього фахівця з фізичної терапії, ерготерапії; зіставлення студентом себе із професійним ідеалом, нормою, зразком фахівця з фізичної терапії, ерготерапії; визнання зовнішнім оточенням приналежності майбутнього фахівця до професійної групи практикуючих фізичних терапевтів, ерготерапевтів.

Ключові слова: професійна ідентичність, ідентифікація, майбутні фахівці з фізичної терапії та ерготерапії, клінічна практика.

Бєлікова Н.А., Ульяницькая Н.Я., Индыка С.Я. Клиническая практика как средство формирования профессиональной идентичности будущих специалистов по физической терапии, эрготерапии. Наличие сложившейся профессиональной идентичности будущих специалистов по физической терапии и эрготерапии обеспечивает их ориентацию в мире профессии, профессиональном сообществе и позволяет более полно реализовать